

הא בעלמא בשאר הערבויות, שלא נעשות בבית דין, שאין גמירות דעת גדולה כל כך, בעי קנין – צריך לעשות קנין כדי שישתעבד בערכות.

והלכתא: ערב אם נתחייב להיות ערב על ההלוואה בשעת מתן מעות ההלוואה ללווה – לא בעי קנין, ואפילו אם כתב את ערכותו בתוך השטר אחרי חתימת העדים, הרי זו ערכות גמורה, וגובים מערב זה אפילו מנכסים משועבדים.

אבל אם נתחייב להיות ערב אחר מתן מעות ההלוואה ללווה – בעי קנין להשתעבד בערכות, כיון שמעות ההלוואה ניתנו קודם לכן, משמע שלא על אמונתו של הערב הלווהו, ואינו משתעבד כלל בלא קנין, ואפילו אם היה חתום בתוך השטר. ואם היה חתום אחרי חתימת העדים צריך לעשות קנין על הערכות, ואז גובה מנכסים בני חורין⁽¹⁰⁾.

והוינן בה: האם בזה הלכה כמותו כרבי ישמעאל, או אין הלכה כמותו?

תא שמע: דכי אתא שכאשר בא רבין מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי יוחנן: חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק, והלכה כמותו אף בחנוק.

אמר רב יהודה אמר שמואל: חנוק שתפסו בעל חובו וחנוקו בשוק, ובא חבירו ונעשה ערב עבורו להצילו, וקנו מידו – ועשו קנין על שעבוד הערב, משתעבד הערב.

ומדייקת הגמרא: מכלל דבריו אתה למד, דערב בעלמא בשעת ההלוואה לא בעי לא צריך קנין, על מנת שישתעבד, אלא די באמירה בלבד.

קעו-ב ופליגא דרב נחמן, דאמר רב נחמן: דווקא ערב הבית דין, שנעשה ערב בפני בית דין, הוא דלא בעי קנין, כיון שבאותה הנאה שהאמינוהו בית דין לסמוך עליו בחוב זה, גמר בליבו לשעבד עצמו בערכות⁽⁹⁾.

הרי הוא מחוייב, וגובים ממנו מנכסים בני חורין.

והיד רמה כתב, שאם היה חתום אחרי חתימת העדים, צריך לעשות קנין, והקשה הביאור הגר"א [קכט ט] שבכתובות מדמים התחייבות של ערב למתחייב בשטר, ומתחייב בשטר אינו צריך לעשות קנין. ותיירץ, שעיקר הדמיון הוא רק לענין זה שהערב מתחייב אף אם המלוה אינו מלוה על אמונתו של הערב, אבל בעצם ההתחייבות, חלוק ערב מהמתחייב בשטר, וכן כתב בפרישה, שהתחייבות של ערב, היא התחייבות של אסמכתא, ואינו מתחייב לאחר מתן מעות בלא קנין.

שיטת הרמב"ם [הובאה בשו"ע חו"מ קכט ד]

9. כך פירש הרשב"ם, ובשיעורי רבי שמואל [קידושין אות קין תמה, כיצד מועילה הנאה שנהנה מבית דין, שעל ידה משתעבד למלוה, ולא שייך שיועיל מדין עבד כנעני, כי רק בהנאה ממונית שייך דין עבד כנעני, והנאה זו שהאמינוהו בית דין אינה הנאה ממונית.

ועיין ביד רמה שפירש, שערב הבית דין, הכוונה שנעשה ערב בפני בית דין, ובאותה הנאה שהמלוה מאמין לו בפני בית דין, הוא משתעבד לערכות.

10. כך פירש הרשב"ם. אבל הרמב"ן, רבינו יונה, הרשב"א ועוד ראשונים סוברים, שמי שחתם בשטר בכל זמן, גם אם לא עשה קנין,

ערב דבית דין שנעשה ערב בפני בית דין לא בית דין לסמוך עליו בחוב זה, גמר בליבו בעי קנין, כיון דבהחיא הנאה דמהימן ליה ומשעבד ליה ומשעבד עצמו בערבות⁽¹¹⁾.

הדרן עלך פרק גט פשוט

וסליקא לה מסכת בבא בתרא

יסמוך דעתו עליו, ויש דברים שקים להו לחז"ל שכדבור בעלמא גומר בלבו להקנות לחבירו, ויש שאינו גומר בלבו רק על ידי הקנינים המפורשים מן התורה או מחז"ל, ודוק היטב בזה והפוך בה דכולה בה, דוק בש"ס ופוסקים ותמצא כן, וזכורני שכדברים האלה כתב הגאון רבי אלעזר משה מפנסק ז"ל בהסכמתו להשסי"ם דווילנה הנדפס במסכת ב"ב, ודוק בדבריו כי נכונים הם". ועיין עוד בענין זה בחזו"א ב"ק [כא ה], ובקובץ שיעורים ואילת השחר [כתובות קב].

שאפילו אם הערב היה חתום קודם חתימת העדים בשטר, אם ההתחייבות היתה לאחר מתן מעות, צריך קנין על ההתחייבות. וכתב הש"ך [שם יא] שטעמו של הרמב"ם, שהתחייבות הערב גרע מהתחייבות בשטר, כיון שהיא התחייבות של אסמכתא.

11. זה לשון רבי שמריהו יוסף קרליץ אביו של החזו"א זצ"ל [מובא בחזו"א חו"מ סימן כב]: "כלל גדול יהיה לך בקנינים, דעיקר הקנין הוא שיגמור בלבו להקנות הדבר לחבירו וחבירו